

Giao Long

Ngày xưa, tại xã Khúc Phụ, Thổ Bình, châu Chiêm Hoá thuộc tỉnh Tuyên Quang miền Bắc Việt Nam, có một bà lão goá, không có con. Bà ở thôn Mô Cuống, mỗi ngày thường đến thác Cuống bắt tôm bắt cá về ăn.

Một ngày kia, bà lão trông thấy một quả trứng màu trắng, to gần bằng trứng gà. Bà cảm thấy sợ, bèn lượm trứng vớt ra xạ Nhưng rồi hai ba lần khác, bà cứ lại gặp quả trứng này ở mấy nơi khác. Bà bèn đem về nhà, cho gà ấp.

Chừng khoảng một tháng sau, quả trứng bí mật này nở ra một con vật thân dài, tựa như con lươn. Bà bèn bỏ nó vào một chĩnh nước. Con vật lớn rất nhanh. Bà lão đưa nó qua một cái vại. Nó lại lớn chật vại. Bà đem thả nó xuống suối Mô Cuống, mới hay đó là con Giao Long.

Con vật này sắc trắng, thuộc loài thủy tộc, nhưng thỉnh thoảng nó lại hoá thành người, nói được tiếng người. Giao Long gọi bà lão là mẹ nuôi, và bắt tôm bắt cá nuôi bà. Nhờ vậy, mỗi lần đến kỳ cúng giỗ, bà lão đến bên giòng nước gọi tên 'Cuống, Cuống'. Khi thấy con Giao Long trôi đầu lên mặt nước, bà bảo: 'Ngày mai nhà có giỗ, con nhớ bắt cho mẹ một ít cá'. Giao Long lập tức vâng lời, bắt nhiều cá để lên bờ cho mẹ nuôi đến lấy về. Bao nhiêu người ăn, số lượng cá cũng đủ.

Về sau, có một con Giao Long khác, sắc đen, ở giòng thác lớn Sa Hương thuộc xã Miên Hương, cách đó mấy dặm. Nó lội ngược dòng đến thác Cuống, đánh nhau với Giao Long sắc trắng, vì muốn chiếm lấy nơi này. Cuộc giao chiến kéo dài 3 ngày, chưa rõ con nào thắng. Bỗng thấy Giao Long trắng chạy về nhà cầu cứu mẹ nuôi, nói với bà hãy đến dòng thác giúp nó một tay. Nó dặn mẹ: 'Khi nào thấy thân hình đen trôi lên mặt nước, thì mẹ lấy dao mà chém'.

Bà lão nghe lời, hôm sau, giờ Ngọ, ra bờ thác, cầm theo một con dao dài và sắc bén. Bà hốt hoảng thấy 2 con Giao Long đang đánh nhau, quây đục cả mặt nước. Bà cầm dao chờ sẵn, khi thấy thân hình đen nổi lên mặt nước liền chém xuống thật mạnh. Nhưng chẳng may, lại trúng nhằm con Giao Long trắng của bà.

Con vật trôi lên, rên xiết: 'Mẹ ơi, mẹ đã chém lầm vào bụng con rồi. Số mệnh con phải chịu như vậy, xin mẹ đừng thương tiếc con'. Nói xong, Giao Long trắng biến mất. 3 ngày sau, xác nó nổi lên ngay chỗ ấy. Dân trong vùng trông thấy, vớt Giao Long đem về chôn ở cánh đồng trước nhà bà lão.

Ngày nay, mộ Giao Long vẫn còn. Người ta gọi là Mộ Thần Cuống, được sùng bái như vị thần linh. Mỗi năm, vào dịp tháng 2, dân ở 4 xã vùng này kéo tới cúng tế Giao Long.